

نظریه های تغییر خط مشی عمومی: کاربردهای آن در ایران

تألیف:

طیبه عباسی

حسن دانایی فرد

کتاب‌مهریان

Mehraban Book

سرشناسه	داناتی فرد، حسن، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	نظریه‌های تغییر فطامشی عمومی: کاربردهای آن در ایران / تألیف حسن داناتی فرد، طیبه عباسی
مشخصات نشر	تهران: موسسه کتاب مهریان نشر، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۲۲۶ص: مصور، جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۰۷-۱۷۹-۶
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبای مختصر
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	سیاست‌گذاری -- ایران
موضوع	برنامه‌ریزی سیاسی -- ایران
موضوع	مدیران دولتی -- ایران -- تصمیم‌گیری
موضوع	Government executives -- Decision making -- Iran
شماره افزوده	۱۳۹۶ عن ۵۷/۲
رده بندی یوبی	۳۲۰/۶۰۹۵۵:
شماره کتابشناسی ملی	۵۰۲۴۶

عنوان	نظریه‌های تغییر فطامشی عمومی (کاربردهای آن در ایران)
مؤلفان	دکتر حسن داناتی فرد (عضو هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس)
ناشر	طیبه عباسی (عضو هیات علمی دانشگاه تهران)
صفحه‌آرا	مؤسسه کتاب مهریان نشر
ویراستار	مسین احمدی
طراح جلد	محبوبه شریفی
شابک	امیتیس ضیایی مهر
نوبت چاپ	۹۷۸-۶۰۰-۴۰۷-۱۷۹-۶
تیراژ	اول زمستان ۱۳۹۶
	۱۰۰۰ نسخه

دفتر انتشارات: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان لبافی‌نژاد، پلاک ۱۸۹

کدپستی: ۱۳۱۴۹۶۵۳۵۱

تلفن: ۶۶۹۷۳۱۷۵-۶

ایمیل و وب سایت : MehrabanPub.com - Info@mehrabanshop.com

فروشگاه اینترنتی : Ketabemehraban.com

فروشگاه نشر بازرگانی : تلفن: ۶۶۴۶۳۱۰۲

کلیه‌ی حقوق و حق چاپ متن و عنوان کتاب که به ثبت رسیده است؛ مطابق با قانون حقوق مؤلفان و مصنفان مصوب ۱۳۴۸ محفوظ و متعلق به مؤسسه کتاب مهریان نشر می‌باشد. هرگونه برداشت، تکثیر، کپی‌برداری به هر شکل (چاپ، فتوکپی، انتشار الکترونیکی) بدون اجازه‌ی کتبی از مؤسسه کتاب مهریان نشر ممنوع بوده و متخلفین تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.

فهرست

۹	پیشگفتار.....
۱۳	بخش اول: ماهیت و رویکردهای تغییر خط‌مشی عمومی
۱۵	فصل اول: ماهیت تغییر خط‌مشی.....
۱۵	اهداف یادگیری.....
۱۵	مقدمه.....
۲۰	مفهوم تغییر خط‌مشی عمومی.....
۲۵	پرسش‌های فصل اول.....
۲۶	منابع.....
۲۹	فصل دوم: رویکردهای اصلی در تغییر خط‌مشی‌های عمومی
۲۹	اهداف یادگیری.....
۲۹	مقدمه.....
۳۴	رویکردهای نخبگان و تنومارکسیست‌ها.....
۳۸	رویکردهای فرهنگی و ایدئولوژیک.....
۳۹	رویکرد حکومت‌محور.....
۴۰	مدل رژیم.....
۴۷	خلاصه.....
۴۸	پرسش‌های فصل دوم.....
۴۹	منابع.....
۵۱	بخش دوم: چارچوب‌های نظری
۵۱	اهداف یادگیری.....
۵۱	مقدمه.....
۵۶	منابع.....

۵۷	فصل سوم: چارچوب ائتلاف مدافع
۵۷	اهداف یادگیری
۵۷	مقدمه
۶۳	مولفه‌های اصلی چارچوب ائتلاف مدافع
۶۶	رویدادهای بیرونی (عوامل پویا)
۶۷	خرده‌سیستم خط‌مشی عمومی
۷۰	خرده‌سیستم خط‌مشی عمومی و عوامل بیرونی
۷۲	مکان‌انسان و نظام‌های باور
۷۵	نظام‌های باور و تسنن تغییر خط‌مشی عمومی
۸۰	ائتلاف‌های مدافع
۸۴	دو تحول مهم در تغییر باورها و خط‌مشی خرده‌سیستم (ویرایش ۱۹۹۹)
۸۹	اصلاحات مهم در چارچوب ائتلاف مدافع از سال ۱۹۹۹
۹۲	ویرایش نهایی؛ مسیرهای بدیل رای‌تغییر خط‌مشی عمومی
۹۵	کاربردهای چارچوب ائتلاف مدافع
۹۷	انتقادات مطرح‌شده به چارچوب ائتلاف مدافع
۱۰۰	پیشینه تحولات در خط‌مشی‌های مرتبط با قانون‌ساختار و روش‌های تحقیقات و فناوری
۱۰۲	مولفه‌های اصلی چارچوب ائتلاف مدافع
۱۰۵	ائتلاف مدافع و تغییر خط‌مشی
۱۱۰	رخداد‌های بیرونی و یادگیری خط‌مشی
۱۱۳	منابع ائتلاف‌ها
۱۱۴	بحث و نتیجه‌گیری
۱۱۸	پرسش‌های فصل سوم
۱۱۹	منابع
۱۲۷	فصل چهارم: نظریه جریان‌های چندگانه
۱۲۷	اهداف یادگیری

۱۲۷	مقدمه
۱۳۳	ویژگی های ماهوی چارچوب جریان های چندگانه
۱۳۴	جریان مسئله
۱۳۹	جریان خط مشی
۱۴۵	جریان سیاسی (سیاست)
۱۴۸	پیوند جریان ها
۱۴۹	مشارکت کنندگان
۱۴۹	در پهنه های خط مشی
۱۵۳	کارآفرینان خط مشی
۱۵۶	انتقادات مطرح شده مدل جریان های چندگانه
۱۶۰	کاربردهای نظریه جریان های چندگانه
۱۶۴	تبیین تغییر خط مشی با استفاده از نظریه جریان های چندگانه کینگدون
۱۶۴	چارچوب جریان های چندگانه در قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم
۱۶۶	جریان مسئله در قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۱۶۸	جریان خط مشی در قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۱۷۰	جریان سیاسی در قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
۱۷۲	پیوند جریان ها و فرصت خط مشی
۱۷۴	بحث و نتیجه گیری
۱۷۸	پرسش های فصل چهارم
۱۷۹	منابع
۱۸۷	فصل پنجم: مدل تعادل نقطه ای (گسسته)
۱۸۷	اهداف یادگیری
۱۸۷	مقدمه
۱۹۷	تدوین دستورکار

۲۰۰	سطح خرده سیستم
۲۰۱	سطح کلان
۲۰۲	تصویر خط مشی عمومی
۲۰۲	تغییر در قلمرو اختیار و مسئولیت خط مشی گذاری عمومی
۲۰۳	نقش کارآفرینان خط مشی
۲۰۴	نقش گروه های ذی نفوذ
۲۰۵	نقش رسانه
۲۰۷	انساندها، مطرح شده در مورد مدل تعادل نقطه ای
۲۰۹	پرمش های فصل پنجم
۲۰۹	منابع
۲۱۳	فصل ششم: مقایسه های غیر خط مشی عمومی
۲۱۳	اهداف یادگیری
۲۱۳	مقدمه
۲۱۴	کنش جمعی
۲۱۷	میزان ساختار یافتگی فرآیند خط مشی گذاری عمومی و جایگاه نهادها
۲۲۰	مقیاس جامعه خط مشی گذاری عمومی
۲۲۱	ثبات و تغییر خط مشی
۲۲۲	چارچوب زمانی تغییر
۲۲۳	رویدادهای برجسته
۲۲۴	پرسش های فصل ششم
۲۲۵	منابع

پیشگفتار

اساساً دولت‌ها در سطوح مختلف و در عرصه‌های متعدد، امور جامعه را از طریق نظام خط‌مشی‌گذاری عمومی رتق و فتق می‌کنند. اما اینکه نظام خط‌مشی‌گذاری عمومی چگونه عمل می‌کند، از بحث‌های جدی در مطالعات خط‌مشی عمومی بوده است و در تبیین آن، رویکردهای متعددی ظهور کرده‌اند؛ از میان این رویکردها، چرخه خط‌مشی عمومی متداول‌ترین چارچوب برای تبیین شیوه عمل نظام خط‌مشی‌گذاری و مفهوم‌پردازی آن است. این چارچوب، فرآیند خط‌مشی عمومی را در قالب شش مرحله تبیین می‌کند: ۱. شناخت مسئله و تدوین دستور کار، اینکه به مسائلی در جامعه اهمیت دارد، چگونه مسائل تعریف می‌شوند و بنابراین چه راه‌حلی برای تغییر خط‌مشی عمومی موجود، توجه است؛ ۲. شکل‌گیری خط‌مشی عمومی، که در قالب تصویب ایده‌های پیشنهادی برای حل مسائل یا پیشگیری از رخداد برخی مسائل خط‌مشی در آینده نمود پیدا می‌کند؛ ۳. اجرای خط‌مشی عمومی، مجموعه اقدامات و تصمیم‌های دولت که با هدف پیاده‌سازی دستورات از قبل تعیین شده صورت می‌پذیرد؛ ۴. ارزشیابی خط‌مشی عمومی، به بررسی نتایج خط‌مشی عمومی و میزان تحقق آن اشعار دارد؛ ۵. مرحله نهایی، تغییر و خاتمه خط‌مشی عمومی، مفهوم پایان دادن به خط‌مشی‌های عمومی ناکارآمد است. تغییر خط‌مشی عمومی به این نکته اشاره دارد که خط‌مشی بای عمومی اجرا شده، ارزشیابی و از نو طراحی می‌شوند. به نحوی که کل فرآیند خط‌مشی عمومی از نو آغاز می‌شود. این دلیل برخی اندیشمندان، هرگونه خط‌مشی را نوعی تغییر خط‌مشی عمومی تلقی می‌کنند.

از میان مراحل چرخه خط‌مشی عمومی، تغییر خط‌مشی عمومی حوزه مطالعه جدیدی است و با توجه به اهمیت آن، نظریه‌های مختلفی پیرامون نحوه تغییر خط‌مشی و چرایی تغییرات ظهور کرده‌اند.

هدف این کتاب، بررسی نظریه‌های متداول تغییر خط‌مشی عمومی و تبیین یکی از خط‌مشی‌های عمومی مهم حوزه علوم، تحقیقات و فناوری با بهره‌گیری از این نظریه‌هاست؛ کتاب حاوی هشت فصل است که با توجه به محتوای فصل‌ها در دو بخش تدوین شده است. بخش اول حاوی دو فصل است؛ در فصل یکم، ماهیت فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی، رویکرد چرخه خط‌مشی عمومی و گونه‌شناسی‌های مهم تغییر خط‌مشی عمومی و نگاه اجمالی به فصول کتاب مورد بحث قرار می‌گیرد.

فصل دوم، به رویکردهای تبیین‌کننده علل و ماهیت تغییر خط‌مشی عمومی اشاره دارد. در قالب این فصل مبانی نظری رویکردهای اصلی تغییر خط‌مشی (رویکردهای تصمیم‌گیری و فرآیند سیاسی، رویکردهای نخبگان و مارکسیست‌ها، رویکردهای فرهنگی و ایدئولوژیک، رویکردهای حکومت‌محور، رویکرد تغییر رژیم خط‌مشی) و نظریه‌های ظهور یافته در هریک از این رویکردها، بحث می‌شود.

بخش دوم حاوی چهار فصل است. مقدمه این بخش به ماهیت نظریه و نظریه‌پردازی در تغییر خط‌مشی عمومی اشاره دارد.

در فصل سوم درباره چارچوب ائتلاف مدافع ساباتیه و جنکیز - اسمیت به عنوان یکی از چارچوب‌های مهم تبیین‌کننده ثبات و تغییر خط‌مشی عمومی بحث می‌شود. ایده‌های اصلی این چارچوب عبارتند از: به‌کارگیری بازیگران متخصص در زمینه‌های مختلف، واکاوی خط‌مشی عمومی به عنوان واحد تحلیل؛ انجام تحلیل بلندمدت در یک دوره زمانی نسبتاً طولانی برای برره عوامل دربر تغییر خط‌مشی عمومی؛ مطرح کردن اهمیت باورها و ارزش‌های اعضای ائتلاف‌ها در فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی؛ و اینکه عوامل اجتماعی-اقتصادی درون خرده‌سیستم خط‌مشی عمومی بر نتایج خط‌مشی عمومی تأثیر می‌گذارد و نهایتاً تأثیر یادگیری خط‌مشی عمومی و تلاطم‌های درون و بیرون از خرده‌سیستم بر تغییر خط‌مشی عمومی.

در ادامه فصل و در قالب موردکاوی، یکی از خط‌مشی‌های عمومی مهم حوزه علوم، تحقیقات و فناوری (قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) با استفاده از نظریه جریان‌های چندگانه تبیین می‌شود. این فصل ادعا می‌کند جریان‌های چندگانه کینگدون به معنای نسبی که به آن وارد است، توان تحلیلی قوی در به تصویر کشیدن علل و فرآیند تغییر این قانون دارد.

در فصل چهارم، درباره چارچوب جریان‌های چندگانه بحث می‌شود. این چارچوب برای تبیین اینکه چه زمانی تغییر خط‌مشی عمومی اتفاق می‌افتد، چگونه مسائل، مورد توجه مسئولان قرار می‌گیرند، گزینه‌های خط‌مشی شکل می‌گیرند و دستورکار دولتی تنظیم می‌شود، کاربرد دارد. براساس این نظریه سه جریان مستقل از هم رخ می‌دهند: الف) جریان مسئله؛ شامل اطلاعات در مورد مسائل دنیای واقعی و اثرات مداخلات گذشته دولت؛ ب) جریان خط‌مشی؛ جامعه‌ای متشکل از پژوهشگران، مدافعان و سایر متخصصانی که مسائل را تحلیل می‌کنند و بدیل‌های ممکن را فرموله می‌کنند؛ ج) جریان سیاست، متشکل از انتخابات، تغییرات

مدیریتی، سیاست انتخاباتی، فعالیت‌های گروه‌های ذی‌نفوذ و... این سه جریان مستقل از همدیگر هستند. در موقعیت‌های بحرانی این سه جریان به هم پیوند می‌خورند و بزرگ‌ترین تغییرات را در خط‌مشی عمومی ایجاد می‌کنند.

همچنین در ادامه فصل، تلاش شده است قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با استفاده از عناصر چارچوب ائتلاف مدافع تحلیل شود. محتوای این فصل برای فهم بهتر رخدادهای پیرامون این تغییر بررسی فرآیند تغییر (چگونگی و چرایی) بسیار کمک‌کننده خواهد بود.

در فصل پنجم مدل تعادل نقطه‌ای، تبیینی از فرآیند تغییر خط‌مشی عمومی، ارائه می‌کند که براساس آن خط‌مشی عمومی می‌تواند به‌وسیله‌های اقتصادی طولانی ثابت باقی می‌ماند و بعضاً تغییرات اساسی غیرقابل پیش‌بینی‌ای به خود می‌گیرد. بر اساس این رویکرد، معمولاً تدریجی است. با این حال، به محض اینکه تصویر خط‌مشی بازتعریف شود و جایگاه قانونی نسبی‌گسست تغییر کند، احتمالاً تغییرات چشمگیری در خط‌مشی عمومی رخ می‌دهد. چنین تغییرات ناگهانی در خط‌مشی عمومی به گسست‌هایی در تعادل خط‌مشی عمومی اشاره دارد و فعالیت گروه‌های ذی‌نفع بخش اصلی این فرآیند تغییرات را تشکیل می‌دهند.

فصل ششم، مبتنی بر مولفه‌های اصلی مورد بحث، مقایسه‌ای بین سه چارچوب (ائتلاف مدافع سبابتیه و جنکیز-اسمیت، جریان‌های چندگانه کینگدون و تعادل گسست) ارائه می‌کند و نشان می‌دهد که می‌تواند آموزنده باشد.

این کتاب می‌تواند به دانشجویان در فهم بهتر تغییر خط‌مشی‌های عمومی و نظریه پردازان، در این حوزه کمک کند و در سطح کارشناسی ارشد و دکتری برای دانشجویان قابل بهره‌برداری است.

حسن دانایی‌فرد- طیه عباسی